

дизайнерской культуры как таковой, что превращает мир человека; выясняются различные подходы к анализу дизайнерской культуры – авангардизм, функционализм, конструктивизм и др. Приводятся определения понятий “дизайнерская деятельность”, виды современной проектной дизайнерской деятельности.

Ключевые слова: дизайнерская деятельность, генезис, дизайн, форма, техника, искусство, культура.

Summary

In the article there have been investigated the genesis of design activity and outlined its current state. It was found out that from antiquity to modernity the objective world of man has passed evolution in the historical context of philosophical discourse.

Key words: design activities, genesis, design, shape, technology, art, culture.

УДК 374.7

П. Г. Буянов,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Бердянський державний
педагогічний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства освіта сприймається як загальнолюдська цінність. Нині зростають як потреби, так і можливості безперервного підвищення кваліфікації або навіть зміни професій, а також навчання дорослих, урахувавши підвищені культурні запити, усвідомлення потреби в саморозвитку та пізнанні нового.

Потреба навчатися протягом життя вирає набагато більше, ніж просто економічна необхідність, оскільки освіта дедалі більше відіграє ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку суспільства, його громадянської, професійної та побутової культури. Освіта дорослої людини дає їй можливість оновлювати власне світобачення, осучаснити власні знання про дійсність, займатися діяльністю, на яку раніше не вистачало часу або це виходило за межі компетентності.

Отже, стає все більш очевидними обмеженість і недостатня ефективність тих форм і способів навчання, що були розроблені великими педагогами минулого, для вирішення задач сьогодення. Винятково важливого значення набувають пошуки нових теоретичних основ і прийомів навчання.

Останнім часом увагу вчених і практиків привертає технологія навчання дорослих.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми освіти дорослих стали предметом глибокого аналізу в ряді наукових робіт вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: процеси навчання і виховання дорослих (С. Архіпова, О. Аніщенко, Л. Даниленко, Н. Ничкало, Н. Протасова, Л. Сігаєва, Є. Соф'янець та ін.); технологія навчання дорослих (С. Змейов, Л. Лук'янова та ін.) тощо.

Метою статті є висвітлення особливостей технології навчання дорослих.

Поняття “технологія” привернуло увагу вчених під час більш глибокого вивчення ролі та сутності того, хто навчається, а також його взаємодії з іншими елементами процесу навчання.

“Технологія” як науковий термін бере початок від грецького “*tehnē*”

(мистецтво, майстерність, уміння) і “logos” (наука).

У контексті досліджуваної проблеми заслуговує на увагу таке загальне визначення технології навчання: “технологія навчання – це система науково обґрунтованих дій усіх, але передусім активних елементів (учасників) процесу навчання, виконання яких з достатньо високим ступенем гарантії призводить до досягнення цілей навчання” [4, с 15].

Технологія передбачає чітке і точне проектування навчального процесу, що сприяє зростанню стабільності та успішності навчальної діяльності. У технології навчання зміст, методи, засоби навчання знаходяться в неперервній взаємодії.

Технологія навчання детермінує взаємодію основних елементів процесу навчання. В основі педагогічної технології навчання лежать основні принципи навчання дорослої людини, а технологія навчання дорослих базується на принципах андрагогіки.

Професор С. Змейов наголошує, що технологія навчання дорослих – це, по-перше, система науково обґрунтованих андрагогічними принципами навчання дій дорослих, виконання яких з достатньо високим ступенем гарантії призводить до досягнення поставлених цілей навчання; по-друге, – це розділ андрагогіки, що досліджує та обґрунтовує вказану вище систему дій. Структурно технологія навчання дорослих у першому випадку є системою операцій, технічних дій і функцій, що реалізуються дорослими учнями та вчителями на кожному етапі процесу навчання [4, с 20].

Розкриваючи поняття технології навчання дорослої людини, доцільно проаналізувати, порівнюючи педагогічну та андрагогічну моделі навчання.

У педагогічній моделі навчання домінуюче положення посідає той, хто навчає. Саме він визначає практично всі параметри процесу навчання: цілі, зміст, форми, засоби й джерела інформації. Той, хто навчається, є підлеглим, залежним і не має можливості суттєво впливати на діагностику, створення умов, планування, оцінювання та коригування процесу навчання. Його участь у реалізації навчання є достатньо пасивною, оскільки переважає сприйняття й відтворення соціального досвіду. Тоді як в андрагогічній моделі провідна роль належить особі, яка навчається і в навчальному процесі є рівноправним суб'єктом [4, с 21].

Для розуміння відмінностей між педагогічною та андрагогічною моделями навчання пропонуємо розглянути таблицю 1.

Таблиця 1

Порівняння педагогічної та андрагогічної моделей навчання

Основні положення теорії навчання	Педагогічна модель	Андрагогічна модель
Роль учня	Підлегла, залежна, несамостійна	Рівноправна, провідна.
Роль викладача	Передає якомога більше інформації, що не має безпосереднього зв'язку з практикою, контролює, оцінює.	Заохочує, підтримує розвиток від повної залежності до самокерування; допомагає у визначенні параметрів навчання, пошуків інформації; створює сприятливі умови для навчання, допомагає виявляти і використовувати життєвий досвід.
Діяльність того, хто	Пасивна – сприймає соціальний досвід, який передається тим, хто	Активна – рівноправний суб'єкт процесу навчання; бере активну участь в

навчається	навчає. Не має можливості серйозно впливати на планування і оцінювання процесу навчання (рецептивна діяльність); діяльність за зразками.	організації спільної діяльності суб'єктів навчання. Самостійно визначає параметри навчання, пошук знань, умінь і навичок.
Організація процесу навчання	Спільна діяльність суб'єктів навчання практично не відбувається; принципово не може здійснюватися на етапах планування, оцінювання, корекції. Частково реалізується як пасивна участь учня на окремих етапах.	Процес навчання побудований на засадах спільної діяльності суб'єктів навчання. Індивідуалізація навчання, на засадах індивідуальної програми навчання, яка спрямована на конкретні цілі навчання кожного, хто навчається.
Методи навчання	Передавальні, трансляційні (лекції, подання готового навчального матеріалу, заучування навчальної інформації, використання рекомендованих джерел інформації).	Експозиційні (зміст навчання експонується на лабораторних експериментах, у рішеннях конкретних задач, різних видах ігрової діяльності); управлінські (організація і спрямування навчального процесу на досягнення запланованої мети).
Характеристика процесу навчання	Курс навчання вибудовується по розділах навчальних дисципліни. Навчання структурується за єдиним стандартом, що передбачає однонамітне поступове вивчення окремих дисциплін, не пов'язаних між собою.	Навчальні програми побудовані за принципом доцільності; наступність, термін вивчення визначаються готовністю до подальшого навчання. Навчання відбувається на основі міждисциплінарних модулів (блоків).
Готовність до навчання	Визначається переважно зовнішніми причинами: примусом, суспільним тиском.	Визначається потребою вивчення того, що є важливим для рішення конкретних життєвих проблем.
Мотивація навчання	Штучна мотивація, яка ґрунтується на визначених цілях, що зацікавлюють тих, хто навчається.	Дорослий учень відіграє провідну роль у формуванні мотивації і визначенні цілей навчання.
Використання життєвого досвіду	Доволі незначне, може використовуватися лише як орієнтир для вибору освітніх технологій.	Процес навчання ґрунтується на використанні життєвого як освітнього, так і професійного.

Джерело: Систематизовано автором за Л. Лук'яною [5]

Отже, головна відмінність андрагогічної моделі навчання від педагогічної полягає в тому, що в ній, той, хто навчається, активно і реально бере участь в організації процесу навчання. Саме це є суттєвою умовою впровадження технології навчання дорослих.

На основі вивчення наукової літератури, аналізу історичних і соціальних передумов, а також андрагогічної та педагогічної моделей, з урахуванням особливостей дорослих, які навчаються, й організації процесу їх навчання [1; 3; 6] визначаємо основні андрагогічні принципи навчання, які є андрагогічною основою технології навчання дорослих.

1. Пріоритет самостійного навчання. Самостійна діяльність є основним видом освітньої роботи дорослих учнів. Під самостійною діяльністю розуміється не проведення самостійної роботи як виду освітньої діяльності, а самостійне здійснення дорослими учнями організації процесу свого навчання.

2. Принцип спільної діяльності. Передбачає спільну діяльність тих, хто навчається, з тим, хто навчає, а також з іншими, хто навчається, з планування, реалізації, оцінювання й корекції процесу навчання.

3. Принцип опори на досвід того, хто навчається. Згідно з цим

принципом життєвий (побутовий, соціальний, професійний) досвід того, хто навчається, використовується як одне з джерел навчання як того, хто сам навчається, так і його товаришів.

4. Індивідуалізація навчання. Відповідно до цього принципу кожен, хто навчається, спільно з тим, хто навчає, а в деяких випадках і з тими іншими, хто навчаються, створює індивідуальну програму навчання, що орієнтована на конкретні освітні потреби й цілі навчання, ураховує досвід, рівень підготовки, психофізіологічні, когнітивні особливості дорослих учнів.

5. Системність навчання. Передбачає дотримання відповідності цілей, змісту, форм, методів, засобів навчання й оцінювання результатів навчання.

6. Контекстність навчання. Відповідно до цього принципу навчання, з одного боку, має конкретні, життєво важливі цілі тих, хто навчається, а з іншого боку, будується з урахуванням професійної, соціальної, побутової діяльності того, хто навчається, і його просторових, тимчасових, професійних, побутових чинників (умов).

7. Принцип актуалізації результатів навчання. Цей принцип припускає невідкладне застосування на практиці отриманих учнями знань, умінь, навичок, якостей.

8. Принцип елективності навчання. Він означає надання тому, хто навчається, певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання, а також тих, хто навчає.

9. Принцип розвитку освітніх потреб. Згідно з цим принципом, по-перше, оцінювання результатів навчання здійснюється шляхом виявлення реального рівня освоєння навчального матеріалу і визначення тих матеріалів, без засвоєння яких неможливе досягнення поставленої мети навчання; по-друге, процес навчання будується з метою формування в дорослих учнів нових освітніх потреб, конкретизація яких здійснюється після досягнення певної мети навчання.

10. Принцип усвідомленості навчання. Він припускає усвідомлення, осмислення тими, хто навчаються, і тими, хто навчає, усіх параметрів процесу навчання і своїх дій з організації процесу навчання.

Сформульовані андрагогічні принципи навчання певною мірою відповідають дидактичним принципам педагогіки. Частково вони їх розвивають, частково корелюють з ними, як, наприклад, принципи розвитку освітніх потреб, індивідуалізації або опори на досвід. Андрагогічні принципи навчання відрізняються від педагогічних тим, що вони визначають передусім діяльність тих, хто навчається, а також тих, хто навчає, з організації процесу навчання. Тоді як педагогічні принципи в основному регламентують діяльність того, хто навчає [1, с. 91].

Вагомим у межах досліджуваної проблеми є визначені та проаналізовані провідним російським ученим С. Змейовим [2; 3; 4] основні характеристики технології навчання дорослої людини на прикладі етапів процесу навчання, подані в таблиці 2.

Основні характеристики технології навчання дорослої людини (на прикладі етапів процесу навчання)

Етап	Зміст
Психолого-андрагогічна діагностика учня	<p>Проведення великої і важливої попередньої спільної роботи з виявлення основних життєвих чинників та особливостей особистості учнів, що визначають всю діяльність з їх навчання. З'ясування індивідуальних параметрів навчання конкретних індивідів і формування в них стійкої мотивації до навчання.</p> <p>Дії вчителя – проведення діагностичних тестів, анкет, співбесід.</p> <p>Дії учня – виконання діагностичних операцій і поступове оволодіння технологією самостійної навчальної діяльності, зокрема, самодіагностики освітніх потреб.</p>
Планування процесу навчання	<p>Визначення цілей, стратегії навчання (розробка етапів навчання, що передбачає певну послідовність теоретичного, практичного, експериментального навчання, практик, стажування тощо).</p> <p>Розробка системи задач навчання, спрямованої на досягнення поставлених цілей.</p> <p>Відбір і структурування змісту навчання відповідно до цілей і задач навчання.</p> <p>Планування видів, джерел, засобів, форм і методів навчання, які відповідають змістовим блокам, ураховують психо-фізіологічні характеристики, життєвий досвід, когнітивний і навчальний стилі учнів.</p> <p>Визначення основних етапів контролю оволодінням програмою навчання, критеріїв, форм, методів і процедур оцінювання досягнень учнів.</p> <p>Відображення всіх процедур планування в певному документі (програмі навчання, навчальному плані, навчальному контракті тощо).</p> <p>Учень є активним учасником усіх операцій цього етапу (це значно підвищує рівень його відповідальності за організацію, реалізацію та результати процесу навчання, призводить до більш високій мотивації навчання дорослої людини). Створює індивідуальну програму навчання (навчальний план, навчальний контракт).</p> <p>Дії вчителя – допомогти учню створити індивідуальну програму навчання.</p> <p>Учитель та учень є співавторами цієї програми.</p>
Створення умов реалізації процесу навчання	<p>Цей етап майже повністю виконується вчителем.</p> <p>Дії учителя – створення комфортних фізичних умов навчання; забезпечення джерелами і засобами навчання, науково-методичними матеріалами; створення сприятливої психологічної атмосфери навчання (взаємна повага учасників процесу навчання, відмова від критики учасників процесу, забезпечення свободи думок, повага плюралізму життєвих позицій, емпатійне відношення один до одного, спільна діяльність усіх учасників процесу навчання тощо).</p>
Реалізація процесу навчання	<p>Дії учня – виконання спільно створеної з учителем програми навчання.</p> <p>Дії вчителя – виконання функцій експерта з технології навчання дорослих; організатора спільної діяльності всіх учасників (елементів) процесу навчання; наставника, консультанта, натхненника дорослих учнів; творця сприятливих фізичних і психологічних умов навчання; джерела знань, умінь, навичок та якостей, необхідних учням.</p>
Оцінювання процесу і результатів навчання	<p>Спільна діяльність учителя та учнів з виявлення реального рівня оволодіння навчальним матеріалом учнями, визначення незасвоєних розділів, визначення подальших освітніх потреб учнів і стратегії їх подальшого навчання для досягнення поставлених і нових цілей навчання, а також для розвитку потреби в постійному</p>

	самовдосконаленні. Оцінювання змісту, джерел, засобів, форм, методів навчання, якості програм навчання, ефективності процесу навчання і діяльності учня й учителя.
Коригування процесу навчання	Внесення змін до змісту, джерел, засобів, форм, методів навчання та оцінювання його результатів, за необхідністю – до цілей навчання, освітніх потреб. Дії учня – розробка рекомендацій з коригування процесу навчання, за можливістю участь у процесі внесення змін до програми навчання. Дії вчителя – внесення необхідних змін до тих компонентів процесу навчання, які виявились недостатньо ефективними, виконання ролі експертів з технології навчання дорослих, організаторів спільної з учнями діяльності навчання, а також джерел знань, умінь, навичок та якостей.

Джерело: Систематизовано автором на матеріалах С. Змеїова [2; 3; 4]

Висновки. Освіта дорослих нині є потужним фактором розвитку сучасного суспільства, яка з кожним роком набуває все більшої значущості. Для ефективної розбудови діяльності з освіти дорослих доцільно враховувати положення, визначені в нашому дослідженні.

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямку. Подальші пошуки ми бачимо в необхідності розвитку освіти дорослих як цілісної системи, а також у послідовній державній політиці в цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О. А. Андрагогічні принципи навчання дорослих крізь призму соціально-особистісного досвіду та компетентності / О. А. Дубасенюк // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – 2013. – Вип. 7. – С. 89 – 100.
2. Змеєв С. И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых : монография / С. И. Змеєв. – М. : ПЕР СЭ, 2007. – 272 с.
3. Змеєв С. И. Становление андрагогика: Развитие теории и технологии обучения взрослых : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Змеєв Сергей Иванович. – М., 2000. – 179 с.
4. Змеєв С. И. Технология обучения взрослых : учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / С.И.Змеєв. – М. : Издательский центр "Академия", 2002. – 128 с.
5. Лук'янова Л. Провідні особливості навчання дорослих / Л. Лук'янова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. – К. ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2009. – Вип. 1. – С.72 – 80.
6. Новые педагогические парадигмы вопросы дидактики и компетентность : монография / [М. Г. Романцов, И. Ю. Мельникова, Г. Г. Даниленкова]. – М. : Издательство "Академия Естествознания", 2012. – 147 с.

Анотація

У статті автор наводить визначення поняття "технології освіти дорослих", розкриває структуру, похідні базові принципи, основні характеристики технології навчання дорослої людини (на прикладі етапів процесу навчання).

Ключові слова: технологія, навчання дорослих, технологія навчання дорослих.

Анотация

В статье автор приводит определение понятия "технологии образования взрослых", раскрывает структуру, исходные базовые принципы, основные характеристики технологии обучения взрослого человека (на примере этапов процесса обучения).

Ключевые слова: технология, обучение взрослых, технология обучения взрослых.

Summary

In the article the author gives a definition of "technology of adult education", reveals the structure, the original basic principles, the basic characteristics of adult learning technologies (for example, the stages of the learning process).

Key words: technology, adult education, adult learning technology.